

Csehné Dr. Papp Imola⁹⁷: Regionális különbségek a magyarországi munkaerőpiac vonatkozásában

Absztrakt: A foglalkoztatás szűkülése miatt természetesen adódik a kérdés, hogy a változások hogyan érintették, illetve a közeljövőben hogyan fogják érinteni a fiatalok, pályakezdők lehetőségeit, esélyeit a munkaerőpiacon. Kutatások és vizsgálatok eredményei, szakdolgozatok felmérései, de a mindennapos tapasztalat is azt mutatja, hogy ifjúságunk meglehetősen tájékozatlan a pályák világában. Kevésbé ismerik a munkaerő-piaci folyamatokat, a munkaerő-piaci helyzetet, jövőbeli lehetőségeiket. A bemutatásra kerülő vizsgálat-rész (mely egy komplex kutatás egyik komponense csupán) törekvése az volt, hogy felfedje az ország különböző területein (az ország keleti, nyugati részén, illetve a fővárosban) élő és (többféle szakon) tanuló felsőoktatási hallgató pályaválasztási indítékait, vélekedését a munkaerőpiacról, saját jövőbeli elhelyezkedési esélyeiről, diplomájuk piaci értékéről. A vizsgálat arra a feltételezésre épült, hogy a hallgatók pályaválasztásában a racionális döntési magatartás a meghatározó, reális képpel rendelkeznek a munkaerőpiac által kínált lehetőségekről, de fellelhetők válaszaikban a Magyarországra oly jellemző regionális különbségek. A vizsgálat módszere országos kérdőíves felmérés volt, 382 fős részlegesen reprezentatív minta esetében. A felmérés elvégzését az indokolta, hogy az eredmények alapján megoldási javaslatok szülessenek a jövőbeni diplomás munkavállalók munkaerő-piaci beilleszkedését segítőként.

Elméleti háttér

A pályaválasztás egy hosszan tartó, összetett folyamat, melyet több tényező befolyásol. Az első szakaszban, a középiskola kiválasztásánál az életkori sajátosságokból adódóan, döntő szerepe van a közvetlen környezetnek, a családnak, a barátoknak. A felkészítésben azonban az iskola játssza a fő szerepet. A középiskola megválasztása fontos lehet a későbbi pályaválasztást illetően. Az érettségi előtt álló fiatal még mindig nem rendelkezik teljes mértékű önismerettel, ezért a közösségnek még itt is fontos szerepe van a pályaválasztásban. Az élménytartalom jelentőségére Ritoókné (1986) hívja fel a figyelmet, aki rávilágít az alapvető különbségre aközött, hogy valaki valamit jól meg tud csinálni, vagy a maga örömeire megcsinálja, még ha nem is kéri rajta számon. Ez az élményigény eltérő egyénenként és pályánként is, de különösen jól nyomon követhető azok esetében, akik családi, vagy más kényszerből kerültek a pályájukra, és nem saját elhatározásukból.

A pályaválasztási döntés meghozatalánál mindenképpen figyelembe kell venni a személyiségjegyeket, az érdeklődést, a szellemi és fizikai képességeket. Ezen túlmenően ismeretekkel kell rendelkezni a munkaerő-piaci igényeket illetően, illetve a pálya és a szakma milyenségének tekintetében. Ugyanakkor a pályadivat jelentősen torzíthatja a pályaválasztó fiatalok döntését Csirszka (1966) elgondolása alapján. A szakirodalomban Lange (hivatkozik rá Ritoókné, 2008) emeli ki a racionális döntési helyzet lényegét, mely feltételezi, hogy az egyén szakmai információja széleskörű, vagyis jelentős elméleti és tapasztalati ismeretre tett szert. Hangsúlyozza, hogy az autonóm személyiség kész felelősségvállalásra, önállóságra. Erős önbizalom jellemzi, a megszerzett információkat ő maga dolgozza fel, és mások véleményét ugyan figyelembe veszi, de döntését a saját preferenciái alapján hozza meg. Pozitív jövőkép, bizakodás társul mellé. A pályaválasztási döntések kapcsán a szociál-kognitív modell (Lent-Brown-Hackett, 1994) az én-hatékonyságot emeli. Az én-hatékonyság az egyén azon személyes élményét írja le, amelyet saját karrierépítésének hatékonyságával kapcsolatban átél. A „karrierépítés énhatékonysága” a karriertervezés tudatosságában érhető tetten. A karrierépítési tudatosság megnyilvánul többek között a munkaerőpiaci tudatosságban is. A tudatos személy a

⁹⁷ Szent István Egyetem, Gazdaság- és Társadalomtudományi Kar, Vezetéstudományi Tanszék, papp.imola@gtk.szie.hu

munkaerőpiaci ismeretében magasabb színvonalat képvisel, mint a kevésbé tudatos társaik (Nagy-Budavári, 2014; Budavári-Csehné Papp-Jekkel, 2015).

Az élethosszig tartó tanulás elve és gyakorlata nemcsak a fiatalok (Csehné, 2009), hanem az idősebb korosztály pályaválasztási döntésének szükségességét is előrevetíti. Ez a korosztály részben rendelkezik munkaerő-piaci ismeretekkel, amelyet ki kell egészíteni. A szakmai oktatást – amely módszere speciálisan ennek a korosztálynak az igényeihez igazodik – önbizalmat megerősítő tréning előz meg (Marosné Kuna-Czeglédi, 2013).

Magyarországon a munkanélküliség a 90-es években kezdett megjelenni, és jelenleg meghaladja a 8%-os mértéket (1. sz. ábra). A rendszerváltás idején lezajlott gazdasági átalakulás szükségszerűen maga után vonta a társadalom átalakulását is. Új társadalmi csoportok jelentek meg, mint például a munkanélküliek és hajléktalanok. A kezdeti néhány tízezres nyilvántartott munkanélküliség 700 ezer körüli (1993. február) nagyságrendjével európai csúcst ért el. 1990-ben a munkanélküliségi ráta 2,7%-os aránya európai viszonylatban alacsonynak számított, a megyék között azonban már akkor is jelentős eltérések mutatkoztak. Az átlaghoz viszonyítva kiugróan magas arányt mutattak ki Szabolcs-Szatmár-Bereg (5%), Borsod-Abaúj-Zemplén (3,5%) és Hajdú-Bihar megyében (3,3%). Ezzel szemben a nyugat-dunántúli térségben – Győr-Moson-Sopron, Zala és Vas megyékben – 2% alatt maradt a munkanélküliségi ráta. Az Észak-alföldi régió – amely Hajdú-Bihar, Jász-Nagykun-Szolnok és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyét foglalja magában - munkanélküliségi rátája 2010-ben átlagosan 14,5 % volt. Ez a mutató Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, kimagaslóan magas, elérte a 18,4 %-ot (Mohácsi, 2013).

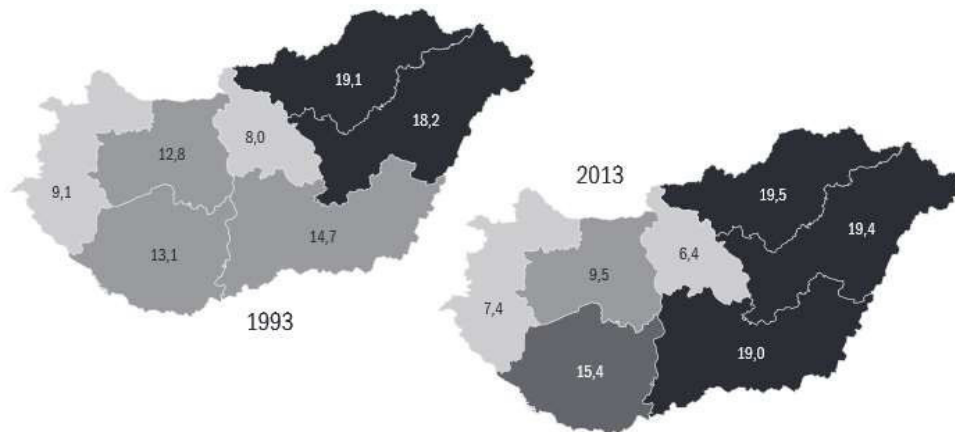
1. ábra: A munkanélküliségi ráta alakulása nemek szerint a rendszerváltás óta eltelt években (%)

Forrás: Munkaerő-piaci Tükör, 2013

A munkanélküliek 10%-át a pályakezdők alkották, a 90-es évek első felében számuk két és félszer olyan gyorsan emelkedett, mint az összes munkanélküli száma. Ennek oka az volt, hogy az ország sajátos demográfiai adottságaiból adódóan évente 150-160 ezer fiatal került ki az iskolákból és lépett be a munkaerőpiacra.

A munkahelyek megszűnésének folyamatában különösen érintett területnek számított az ország északkeleti ipari vidéke, ahol egy-egy üzem bezárásával ezrek munkaviszonya szűnt meg egyik napról a másikra. Sajnos az iparban állástalanná váltak számára a mezőgazdaság sem jelentett megoldást, mert ezen a területen is szintén jelentős mértékű létszámcsökkentés ment végbe. Éppen ezért az Antall-kormány idején, 1990-ben a gazdaságpolitika középpontjában az egyensúly biztosítása és az infláció megfékezése állt. Négy éves gazdaságpolitikai akcióprogramjuk az antiinflációs fellépésnek biztosított prioritást a munkanélküliség megelőzésével szemben. Intézkedéseik között szerepelt a tudatos munkaerő-kínálat csökkentése, amelynek egyik módját a korengedményes nyugdíjazásban látták, illetve az előnyugdíjazás rendszerének bevezetésében. Ennek eredményeként 1991 és 1994

között, több mint 100 ezer ember mehetett a nyugdíjkorhatár betöltése előtt nyugdíjba. További intézkedések a rokkantnyugdíjazási és a segélyezési rendszer kiépítése volt, a Gyed és a Gyes bevezetése, továbbá a kínálatot mérsékelte a fiatalok tanulmányi idejének meghosszabbítása is. A munkanélküliek aránya a gazdaságilag aktív népességhez viszonyítva 1992-re 10% fölé emelkedett, az aktív keresők aránya 10%-kal visszaesett, míg a nyugdíjasok és járadékosok létszáma 20%-kal nőtt. 1990 és 1993 között a férfiak inaktivitási rátája 80,3%-ról 68,4%-ra, a nőké 62,2%-ról 52,8%-ra csökkent. A 12 hónapnál hosszabb időt munkanélküliként töltők aránya két év alatt – 1992 és 1994 között – 21%-ról 46%-ra emelkedett a munkanélküliek között. Ebben az időszakban különösen magas munkanélküliséggel sújtott területnek számított az ország északi és észak-keleti térsége, ahol a hivatalosan nyilvántartott munkanélküliségi arány tartósan 20% körüli volt. A munkanélküliség területi megoszlása tekintetében, a rendszerváltás óta alig történt változás (2. sz. ábra).

2. ábra: Regisztrált munkanélküliségi ráták Magyarországon 1993-ban és 2013-ban
Forrás: Munkaerő-piaci Tükör, 2013

Ez idő tájt a településközi kapcsolatok átalakultak, új növekedési pólusok és depressziós övezetek jelentek meg. A társadalom válaszai a gazdasági kihívásokra igen sokrétűek voltak (Csete, 2005). A transzformáció legfontosabb következménye az egyenlőtlen ségek növekedése volt, melyek legélesebben a jövedelmi különbségek és az életkörülmények területén mutatkoztak be. A társadalmi és gazdasági differenciák alapjaiban változtatták meg az ország térszerkezetét. Közismertek ma már a nyugat-kelet, főváros-vidék, város-falu dichotómiák, s az is, hogy mindezek együtt teszik igazán mozaikossá Magyarország területi térképét (Rechnitzer, 2005).

A korábbi kutatásokat (Csehné, 2007; Csehné-Mikáczó-Adamicková-Turceková-Hajós, 2011; Csehné-Hajós, 2011; Csehné-Mikáczó-Adamicková-Turceková-Hajós, 2012) áttekintve nyilvánvalónak tűnt, hogy a munkaerő-piaci szerepvállalás alakulásának különböző fázisairól igen sok ismeret áll rendelkezésre. Hasonlóan sokat lehet tudni a társadalmi hatások és a pályaválasztási folyamatok összefüggéseiről. Felerősödtek azok a vizsgálatok is, ahol a képzés és az elhelyezkedés összefüggését elemezték. A regionális kutatásokat véve górcső alá, közkeletű az a tény is, hogy a területi különbségek nem csökkentek az új évezred elejére. Leszakadtak az alföldi és észak-magyarországi térségek, s megtartották vezető helyzetüket az innovációs tengely mentén elhelyezkedő nyugati területek. Ennek következtében nem konvergáltak egymáshoz az ország térségei, hanem divergáltak, azaz divatos szóval élve a kohézió, a térségi összetartozás gyengült az országban. A jelentős területi különbségek a munkaerőpiacra is jellemzőek, a munkanélküliség területi megoszlása tekintetében.

A vizsgálat

Az elméleti háttér munkaerőpiacra fókuszált megismerése és strukturálása alapján kialakultak a kutatási feladataim. A bemutatásra kerülő vizsgálat-rész (mely egy komplex kutatás egyik

komponense csupán) törekvése az volt, hogy felfedje az ország különböző területein (az ország keleti, nyugati részén, illetve a fővárosban) élő és (többféle szakon) tanuló felsőoktatási hallgató pályaválasztási indítékait, vélekedését a munkaerőpiacról, saját jövőbeli elhelyezkedési esélyeiről, diplomájuk piaci értékéről. A vizsgálat arra a feltételezésre épült, hogy a hallgatók pályaválasztásában a racionális döntési magatartás a meghatározó, reális képpel rendelkeznek a munkaerőpiac által kínált lehetőségekről, de fellelhetők válaszaikban a Magyarországra oly jellemző regionális különbségek. A vizsgálat módszere országos kérdőíves felmérés volt, 382 fős részlegesen reprezentatív minta esetében. A felmérés elvégzését az indokolta, hogy az eredmények alapján megoldási javaslatok szülessenek a jövőbeli diplomás munkavállalók munkaerő-piaci beilleszkedését segítőként.

A vizsgálat első része a hallgatók **pályaválasztására és felsőoktatási részvételére** koncentrált.

A továbbtanulás motivációit elemezve az eredmények arról tanúskodnak, hogy, a megkérdezettek leginkább diplomát szerettek volna szerezni, és főként ez vezérelte őket a felsőoktatásba. Ezt követi a diplomával könnyebbnek vélt elhelyezkedés motivációja, majd harmadik okként a diploma által biztosított magasabb fizetést jelölték be a mintában résztvevők. Jellemző a mintában résztvevőkre, hogy legkevésbé azért jelentkeztek a felsőoktatásba, mert nem volt kedvük dolgozni. A válaszok regionális viszonylatban csak három esetben mutattak szignifikáns különbséget. A diplomával könnyebbnek vélt elhelyezkedés motivációjánál észlelhető leginkább a regionális különbség a keleti országrészben lakók és a fővárosiak között. Érdekes eredmény, hogy a nyugati országrészben lakó megkérdezettek jellemző leginkább az a válasz, hogy szerepet játszott a továbbtanulásukban az a tény, hogy nem tudtak elhelyezkedni, míg a keleti országrészben lakókra ez kevésbé jellemző. Az teljesen érthető, hogy a budapestiek esetében a legalacsonyabb ez az érték, hiszen ott volt mindig is a legtöbb munkalehetőség. A tanulás szeretete legkevésbé a keleti országrészben lakókra jellemző, míg a fővárosiak azok, akik a legjobb elhelyezkedést várják a diplomától.

A legfőbb motiváció a szakválasztás esetében a szakterület, az érdeklődés, illetve a speciális ismeretek nyújtása. Legkevésbé a „csak erre volt esélyem, hogy felvegyenek” és a „barátaim is ide járnak” válaszok voltak jellemzőek a megkérdezettekre. Regionális összehasonlításban két esetben volt szignifikáns különbség a válaszadók között. A barátok jelenléte főként a nyugat-magyarországi hallgatók esetében volt fontos, míg a szakterület inkább a budapesti hallgatók választásában játszott szerepet.

Az intézményválasztásnál legfőbb szerepet a jó hírnév játszik, valamint az a tudat, hogy az adott intézmény által kiadott diplomával könnyebb a munkaerő-piaci elhelyezkedés, illetve a város, ahol elhelyezkedik. Szinte egyáltalán nem volt jellemző a megkérdezetteknek, hogy azért választották volna az adott intézményt, mert ahova eredetileg jelentkeztek, oda nem vették fel őket, sem az, hogy meghatározó lett volna a barátok jelenléte. Regionálisan vizsgálva a kérdést a csoportok közötti szignifikáns különbségeket a barátaim is ide járnak, az intézmény jó hírneve, a lakóhelyhez való közelség, a szülők ajánlatai, a város tetszése, az itt szerzett diplomával könnyű elhelyezkedni válaszokban találni. A Post Hoc test adatai alapján különbség Budapest és vidék között található (attól függetlenül, hogy Kelet vagy Nyugat), leginkább az az intézmény jó hírneve és az adott intézményben szerzett diploma értékében. Mindkét tényező a fővárosiaknak fontos leginkább.

A következőkben arra kértem a hallgatókat, hogy ötfokú Likert skála segítségével értékeljék, mit várnak a diplomától. A legtöbben jó munkalehetőséget, érdekes, felelősségteljes munkát vártak a diplomától, majd ezeket a tényezőket szorosan követi a többféle területen alkalmazható szaktudás és az önmegvalósítás. Legkevésbé a vezető beosztás, és a külföldi munkalehetőség vezérelte a mintában részt vevőket a felsőoktatásba. Érdekes különbség van a regionális tekintetben a társadalmi elismerésben, mely a kelet-magyarországi munkavállalók esetében a legfontosabb, és a nyugat-magyarországiaknak a leglényegtelenebb tényező.

A mintában részt vevő hallgatókat megkértem, hogy egy 5-fokú Likert skála segítségével értékeljék, hogy mennyire elégedettek a kapott felsőoktatási képzéssel. Összességében megállapítható, hogy alapvetően elégedettek, hiszen a minta átlaga 3,86-os értéket mutat, mely területi megoszlásban szignifikáns különbségeket mutat. A kelet-magyarországi hallgatók a legelégedettebbek, őket követi a nyugati országrészbeli társaik, és a fővárosiak legelégedetlenebbek.

A vizsgálat második része a hallgatók **munkaerőpiacra kapcsolatos elvárásait** tárta fel.

A megkérdezett hallgatók közel kétharmada (68%) a szakterületén szeretne elhelyezkedni, bizonyítva ezzel szakmai elkötelezettségét is. Ugyanakkor érzékelhető egyfajta rugalmasság is részükről, hiszen bejelölték azt a választ is, hogy bárhol dolgoznának (20%), illetve, hogy más területen is (12%) elfogadnának munkahelyet.

A regionális különbségeket tekintve elmondható, hogy szignifikáns eltérések a csoport válaszok között a „szakterületemen”, illetve az „ahol kapok munkát” lehetőségek esetében figyelhető meg. A hallgatók több választ is bejelölhettek. A kelet-magyarországi válaszadók bárhol elhelyezkednének, ahol kapnak munkát (Adj.R. 3,2), ezzel szemben a budapesti válaszadók leginkább a szakterületükön szeretnének munkát találni (Adj.R. 2,2). A válaszokból a keleti országrészben élők nagyobb alkalmazkodóképességére lehet következtetni.

A „Milyen típusú munkahelyen szeretne elhelyezkedni?” kérdésre több válasz is adható volt. A regionális elhelyezkedéstől függetlenül leginkább multinacionális cégnél szeretnének elhelyezkedni a megkérdezettek (41%). A 2. helyen, de alig lemaradva az állami szektor áll (40%), ezt követi a kkv szektor (31%), majd a magánvállalkozás (28%). Nem meglepő, hogy legkevesebben a nonprofit (12%) szférát jelölték be, és a családi vállalkozást (13%). Szignifikáns különbség egy helyen látható: a nyugat-magyarországiak szeretnének legkevésbé kisvállalatnál dolgozni. A fővárosi hallgatók körében az állami szektor iránti kereslet a legnagyobb.

A jövőbeli beosztás tekintetében feltett kérdésre több válasz is adható volt. A megkérdezettek többsége középvezetői beosztásban (63%) képzelel el jövőbeli munkahelyét, ezt követi a beosztottként történő (36%) munkavégzés, illetve a felsővezetőként történő munkavállalás (28%). Szignifikáns eltérés a csoport válaszai között egy esetben, a középvezető válaszlehetőségnél látható (szig.: 0,042). A kelet-magyarországi válaszadók remélik leginkább, hogy diplomával a kezükben középvezetői szinten helyezkedhetnek el (Adj.R.:3,0). Felsővezetői munkakört legtöbben a fővárosi hallgatók remélnék, ugyanúgy, mint a beosztottat is.

Az elhelyezkedés földrajzi vonatkozását tekintve egy 5-ös Likert skálán pontozták a hallgatók a preferenciáikat, ahol az 1-es a legkevésbé, az 5-ös a leginkább válaszokat jelentették. A legnagyobb a minta átlaga a „Fővárosban” (3,94) és a „Lakóhelyem közelében” (3,74) válasznak volt, majd ezt követi (3,32) a „Megyében, ahol lakom” lehetősége. A külföldi munkavállalást kevesen választanák (2,81). Az ingázási és a költözési hajlandóság nagyon alacsony (2,19 és 1,89). Szignifikáns eltérés a csoportok válaszai között a „fővárosban”, „felsőoktatási intézményem közelében”, illetve „bárhová országon belül” esetében volt. Az eltérések a fővárosi, illetve vidéki válaszadók között (függetlenül, hogy kelet vagy nyugat) vannak a post hoc teszt adatai alapján. Legkisebb mintaátlagot a „bárhová elköltöznék országon belül” válasz kapta. Ez az elutasítás, főként a fővárosi megkérdezettek jellemző.

A válaszadók igen optimisták a várható elhelyezkedés idejét tekintve, hiszen legtöbben (34%) az 1-3 hónapos időintervallumot jelölték be. Ezt követi a 3-6 hónapos várt munkahelykeresés (25%), de a megkérdezettek közel egyötöde az azonnali elhelyezkedés reményében él. A mintában részt vevő hallgatók 15-20%-a már a megkérdezés időpontjában rendelkezett ígérettel, hogy végzés után tovább fogják alkalmazni a mostani gyakorlati helyén. Félévtől hosszabb elhelyezkedésre kevesen (5%) számítanak. A Chi2 próba eredménye szignifikáns eltérést mutat (szig.: 0,034) a csoportok válaszai

között. A budapesti válaszadók bíznak abban leginkább, hogy a szak elvégzése után rögtön el tudnak helyezkedni (Adj.R.: 2,8), legkevésbé a kelet-magyarországiak (Adj.R.: -2,2), ők 3-6 hónapos munkanélküliségre számítanak (Adj.R. 2,6). A kelet-magyarországiak hosszabb elhelyezkedési idővel kalkulálnak, mint az ország többi részében élők.

A megkérdezett hallgatók fizetési igényei enyhén túlzottak. A minta közel fele a diplomás minimálbér kétszeresét szeretné megkapni kezdő fizetésként, és csupán egynegyedük elégedne meg annak összegével. A mintában szereplők egyötödének az az elképzelése, hogy a minimálbér háromszorosát is eléri majd a fizetése. A Chi2 próba eredménye (szig.:0,776) nem jelez szignifikáns különbséget. A keresztábra eredménye azt mutatja, hogy legalacsonyabbak a Kelet-Magyarországon tanulók és lakók bérigényei. Tisztában vannak a bérek közötti regionális különbségekkel.

A munkakeresés módjai közül a hallgatók jelentős része több csatornát is igénybe venne. Legnépszerűbb lehetőségnek (65%) mind a három esetben a közvetlen megkeresés „több helyre elküldöm az önéletrajzomat” lehetőség bizonyult, ezen kívül nagy arányban (61%) jelölték meg az internetes munkakeresést, illetve bíznak az ismerősök kapcsolataiban (60%). A munkaügyi központ segítségét, a megkérdezettek egynegyede jelölte meg lehetőségként, és egyötöd alatt van az újságból való tájékozódás és a magán munkaközvetítők igénybevétele. Regionális összehasonításban nincs szignifikáns különbség a csoportok válaszai között. A hagyományos munkakeresési módokat, mint az újságokból való informálódást, és a munkaügyi központ igénybevitelét legtöbbször a kelet-magyarországiak jelölték be.

A vizsgálat két utolsó kérdése a hallgatók szubjektív véleményére fókuszált.

A sikeres elhelyezkedéshez szükséges tényezőket egy 5-ös Likert skálán pontozták a hallgatók, ahol az 1-es a legkevésbé, az 5-ös a leginkább válaszokat jelentették. A hallgatók véleménye szerint a sikeres elhelyezkedéshez elsősorban jó kapcsolatok (4,51), jó kommunikációs készség (4,29), és magabiztosság kell (4,23). De a nyelvismeret (3,95) és a problémamegoldó képesség (3,94) meglepte is sokat segít. A munkaerőpiac kínálati oldalának szereplői a diploma minősítését (2,93) tartják legelhanyagolhatóbb tényezőnek egy jó állás megtalálásakor, bár ebben az esetben volt a legnagyobb a szórás. Regionális összehasonlításban szignifikáns eltérés egy esetben látható, méghozzá a jó gyakorlati hely tekintetében (legnagyobb jelentőséget a budapesti válaszadók tulajdonítanak ennek a szempontnak). A post hoc teszt eredménye szerint eltérés Budapest és vidék között van (függetlenül attól, hogy a keleti vagy a nyugati országrész).

A vizsgálat kiterjedt arra is, hogy +a kutatásban részt vevők mennyire tartják piacképesnek a választott diplomájukat. Ezt egy 5-ös Likert skálán pontozták. Érdekes, hogy a minta átlaga csupán gyenge jónak mondható, a 3,36-os értékkel. Regionális viszonylatban vannak különbségek, a fővárosiak a legmagabiztosabbak (3,45), és a keleti országrészben élők tartják legkevésbé (3,2) piacképesnek a diplomájukat a megkérdezettek.

Összefoglalás

A sikeres pályaválasztás szempontjából az a lényeges, hogy az egyén pályafejlődésének szintje összhangban legyen személyiségének fejlődésével, hiszen nem csak az egyéni képességek ismerete szükséges a sikerhez, hanem magas szintű önismeret és megfelelő önértékelés is. A pályaválasztással és a képzéssel kapcsolatos eredmények tekintetében, egyértelműen kimutathatók a szignifikáns területi különbségek. A megkérdezettek esetében a továbbtanulás oka elsősorban a diploma megszerzése, a reménybeli könnyebb elhelyezkedés és a magasabb fizetés. A szak kiválasztásának esetében a legjellemzőbb válaszok a „tetszett a szakterület” és a „kifejezetten ez érdekel, régóta erre készülök” voltak, mely megmutatja, hogy a döntési magatartásra milyen tényezők hatnak. A felsőoktatási intézmény kiválasztása a mintában szereplők részéről pedig annak jó hírve, illetve az általa kiadott diploma értéke alapján történt. A mintában szereplő hallgatók közül a legtöbbször jó

munkalehetőséget, érdekes, felelősségteljes munkát várnak a diplomától, és többnyire elégedettek a felsőoktatás színvonalával.

A jövőbeli elhelyezkedéssel kapcsolatos elvárásokban többnyire voltak szignifikáns eltérések regionális vonatkozásban. Összefoglalva, a válaszadók igen optimisták a várható elhelyezkedés idejét (hiszen legtöbbször az 1-3 hónapos időintervallumot jelölték be az átlagos elhelyezkedési idő pedig 3-6 hónap) és fizetési igényeit tekintve (legtöbbször a diplomás minimálbér kétszeresét vagy háromszorosát szeretnék megkapni kezdő fizetésként, míg a diplomás minimálbér 1,5-szerese az átlagos érték). A munkahely típusát, a várható beosztást, a jövőbeni munkahely területi elhelyezkedését reálisan ítélik meg a vizsgált hallgatók. A válaszokból a keleti országrészben élők nagyobb alkalmazkodóképességére és realitásérzékére lehet következtetni. A hallgatók véleménye szerint, regionális helyzetre való tekintet nélkül, a sikeres elhelyezkedéshez elsősorban jó kapcsolatok, jó kommunikációs készség, és magabiztosság kell, de a nyelvismeret és a problémamegoldó képesség megléte is sokat segít. A diplomájuk munkaerő-piaci értékét erősen közepesnek minősítik a megkérdezettek, kis regionális különbséggel.

A kérdőíves felmérés alapján tehát kiderült, hogy a vizsgálat hipotézise csak részben igazolódott be. A jövőbeni magyar diplomás munkavállalók pályaválasztásában a racionális döntési magatartás a meghatározó, illetve a meghozott döntésük az érdeklődésen és a munkához kapcsolódó értékek mentén szerveződik, ugyanakkor elvárásaik túlzottak az elhelyezkedésre vonatkozóan. Míg a pályaválasztással és a képzéssel kapcsolatos eredmények tekintetében, egyértelműen kimutathatók a szignifikáns területi különbségek, addig az elvárások területi differenciái nem egyértelműen bizonyítottak.

Összegezve megállapítható, hogy az egyre magasabb társadalmi elvárások, az egyre nehezebb megfelelés, az egy életen át tartó tanulás programja, mind nehezítik a helyes döntéshozatalt. A pályakezdők számára egyre nyilvánvalóbbá kell válnia, hogy a diploma nem feltétlenül jelent belépőt a munka világába, ahol sajnos nem egyszerű a már több éves tapasztalattal rendelkező munkavállalók helyzete sem. A társadalomnak kiemelkedő feladata a változó piaccgazdasági igényekre épülő ismeretszerző helyek személyi erőforrásainak és infrastruktúrájának szervezeti kiépítése és működtetése is. Biztosítani kell mindenki számára az elérhetőséget, megfelelő információnyújtást.

Referenciák

- [1] Budavári-Takács I., Csehné Papp I., Jekkel O., (2015): Karrier építési tudatosság vizsgálata fiatal felnőttek körében, In: Csehné Papp I., Budavári-Takács I., Mészáros A., Iliás A., Poór J., (szerk.), Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara, Budapest, pp. 58-65.
- [2] Csehné Papp I. (2007): Regionális és foglalkoztatási különbségek a rendszerváltástól napjainkig. In: IV. Európai Kihívások nemzetközi tudományos konferencia, Szegedi Tudományegyetem, október 12. pp. 166-170
- [3] Csehné Papp I. (2009): A felsőoktatás munkaerő-piaci kimenete. In: Speciális kérdések és nézőpontok a felsőoktatásban, (szerk. Karlovitz J. T.), Neveléstudományi Egyesület, Budapest, pp. 91-96.
- [4] Csehné Papp I., Mikáczó A., Adamicková I., Turceková N., Hajós L. (2011): The European Union region differences in the past and nowadays. *Acta oeconomica et informatica* 8:(2) pp. 35-41.
- Csehné Papp I., Hajós L. (2011): Regional discrepancies in Hungary, *Acta regionalia et environmentalica* 2: pp. 42-46.
- [5] Csehné Papp I.; Mikáczó A.; Adamicková I.; Turceková N.; Hajós L. (2012): Regional differences in the European Union in the past and nowadays, *Acta oeconomica et informatica*, 15:(1) pp. 1-5.
- [6] Csete L. (2005): Az agrár- és vidékfejlesztés fenntartható rendszere. *Gazdálkodás*. 2. sz., 3-16 p.
- [7] Csirszka J. (1966): Pályalélektan. Gondolat Kiadó, Budapest

- [8] Lent, R.W., Brown, S.D., & Hackett, G. (1994): Toward a unifying social cognitive Theory of career and academic interest, choice, and performance. *Journal of Vocational Behavior*, 45, pp. 79-122.
- [9] Marosné Kuna, Zs., Czeglédi Cs. (2013): Employees' position on the labour market and their opportunities for education and training in Hungary. In: Renata Kocianová, Miroslava Dvořáková (szerk.) *Vzdělávání a rozvoj seniorů. Konference a její výsledky*. Praha, Csehország, 2013. 04. 11., Praha: Univerzita Karlova v Praze, 2013. pp. 31-43
- [10] Mohácsi M. (2013): Az oktatás és munkaerőpiac sajátosságainak elemzése, regionális jellemzői. In: *Virtuális Intézet Közép-Európa Kutatására Közleményei*. No.12-13, 15-19 p.
- [11] Munkaerő-piaci Tükör, 2013, http://econ.core.hu/file/download/mt_2013_hun/statisztika.pdf
- [12] Nagy L., Budavári-Takács I., (2014): Study of career building awareness among Hungarian and German young IT professionals, In: Illés Cs., B., Dunay A., Slocinska A., (szerk.), *New Trends in Management in the 21st Century*, Czestochowa University of Technology, Czestochowa, pp. 73-83.
- [13] Rechnitzer J. (2005): Miért élnek jobban az emberek a Dunántúlon, mint az Alföldön? Regionális különbségek és kezelési technikák, *Mindentudás Egyeteme*, VII. szemeszter, 11. előadás – 2005. november 23.
- [14] Ritoókné M. (1986): *Személyiségfejlesztés és pályaválasztás*. Tankönyvkiadó, Budapest
- [15] Ritoókné M. (2008): *Pályafejlődés- pályafejlődési tanácsadás*. ELTE, Eötvös Kiadó